

xl. b.

4. 37 #

15.

DE
EO QVI MAIOR EST TEMPLO

AD MATTH. XII, COMM. 6.
SCHEDIASMA EPISTOLICVM

AD
VIRVM MAGNIFICVM AC SVMMÆ
REVERENDVM

IOACHIMVM SAMVELEM
WEICKHMANNVM

S. THEOL. D. EIVSQVE PROFESS. PVBL. IN ACADEMIA
VITEMBERGENSI

SENATVS ECCLESIASTICI ASSESSOREM AEDIQVE ACADEMICAE
OMNIVM SANCTORVM DICTAE

PRAEPOSITVM

QVO PRAEMISSO
TOTI INCLVTAE VNIVERSITATI
INTER ACTVS

OB
CONSECRATIONEM AEDIS ACADEMICAE RESTAVRATAE
SOLEMNES

A. D. VI. AVG. MDCCLXX.

QVAECVNQVE FAVSTA PRECATVR

ADAMVS GRENZ

A. M. ET AD AED. B. VIRG. QVAE DRESDAE EST
ECCLESIASTES.

DRESDAE,
LITTERIS HARPETERIANIS.

De eo, qui maior est templo.

In gaudia vestra, quæ Vos, VIRI ACADEMIAE SPECTATISSIMI, ob restorationem aedis belli iniuria conflatae instituitis, religionis impulsu quasi allectus, ut quid haberem, quo et meam contestarer pietatem, incido in oraculum ex sacris voluminibus, non tam difficultate laborans, quam nativa quadam iucunditate abundans, et argumentandi efficacia perquam ponderosum. Est vero illud, quod summus nostrae salutis assertor pronuncia- vit, teste Matthæo c. XII. comm. 6. inquires:

Λέγο δε ὑμῖν, ὅτι τὰ ἱερὰ μέζων ἐστὶν ὠδε.

Versio Lutheri.

Ich sage aber euch, daß hie der ist, der auch größer ist,
denn der Tempel.

Dignitas sermonis ut per se est eximia, ita exurgit altius, si ex occasione, quae optimo Salvatore obveniebat, aestime- tur. Sic enim ei inest vis argumenti, quo suae disciplinae alumnos adversus molestas Phariseorum censuras tueri studet, quum hi illis levissimum evulsarum spicarum, manibusque confriatarum negotium, ut granorum esu famem depellerent, pro gravi legis sabbaticae violatione imputare vellent.

Cum vero in sermone Salvatoris aliquanto obscurior videatur sensus ad templi commemorationem relatio, ad gradationem argumenti paulo curatius attendendum est.

Enim vero extra templum versabantur discipuli, per fata quippe euntes, quum Pharisei illos incusarent profanationis diei sabbaticae: Iesus autem in sua ipsorum defensione ipse templi facit mentionem, occasione desumpta ab actionibus ad templum maxime pertinentibus, iisque talibus, quae cum cultu Sabbati arctissime cohaerent. Ab exemplis defensionem inchoat, rationibus corroborat, et sic argumentandi efficacia malevola Phariseorum iudicia enervat.

Duobus exemplis utitur Iesus ad defensionem discipulorum apprimè facientibus: altero ad esum, altero ad operam spicas in manibus conterendi spectante. Sapientissime provocat ad exemplum Davidis, in simillimo casu cum discipulis Iesu versantis *a*), correptione haud obscura, quod volentes scire nolint, quae in voluminibus sacris in usum doctrinae morumque sint consignata. Davides enim, quem profugum esse oportebat, ob rabiosam Saulis iram, fame etiam conflabatatur cum sociis, quorum aliquot secum habebat, ideoque ab Achimelecho, qui sacerdotio Nobaeungebatur, esuriens panes aliquot petebat; Achimelechus vero cum non haberet panem profanum, sacros offerre non dubitabat, si modo casti essent, quos secum haberet, famuli, quorum cum castitatem asseruisset Davides, panibus sacris, qui ex lege non nisi sacerdotibus cedebant *b*), cuncti vesciebantur. Id vero, quod non illicitum esse ob casum necessitatis Achimelechus iudicavit, plane hic approbat Salvator, summus rerum arbiter.

Alte-

a) I. Sam. XXI, 1. 6.

b) Levit. XXIV, 6. 9.

Alterum exemplum a sacerdotibus, etiam diebus Sabbati atque in ipso templo, in victimis maclandis accendendisque ignibus, variisque aliis ad cultum Leviticum spectantibus negotiis, occupatis, desumptum egregie tuebatur levidensẽ operam discipulorum spicas evulsas manibus conterentium. Ne vero obiici queat, haec ideo pro discipulis nil efficere, cum non exemplis, sed regulis et legibus, vivendum sit, duabus praefruit argumentum suum Iesus rationibus: altera ex necessitate deducta, altera ex sua ipsius, qua pollebat, auctoritate.

Necessitatem non habere legem, est iam tritum sermone proverbium. Dixerim ego, legem non habere impediẽtem: habere autem omnino urgentem, scilicet amorem. Amor itaque, lex regia, ubi praecipit, alia non datur potentior. Sui ipsius conservatio est lex universalis ac naturalis, cordibus omnium hominum inscripta, obligans eosdem, ut ea, quae necessario conveniunt naturae hominis rationali, faciant; ea vero, quae eidem repugnant, omittant: ad hanc etiam leges positivae exigendae sunt. Et ipse Deus de rigore legum Leviticarum decedit, misericordiam, amoris genuini filiam, praeferens ipsis sacrificiis c), cuius divinae voluntatis memores esse iubet Iesus inimicos discipulorum censores. Sic itaque necessitas, ex inedia urgente orta, nil admittit, ex quo discipulorum Iesu factum iure culpari possit praevaricationis. Superaddit argumento Iesus pondus suae auctoritatis, posita comparatione inter duo, quorum utrumque iure suo magnum habetur, videlicet templum inter, et semetipsum, asserens, *se maiorem esse templo*, dominumque etiam Sabbati. Qua itaque ratione templum omnino magna res, Iesus au-

a 3

tem

c) Hof. VI, 6. Mich. VI, 8. Matth. XXIII, 23.

tem illo maior sit, nunc ad vim argumenti intelligendam dispiciemus.

Templum optimo iure magnum censetur, modo exulet abusus et superstitio. Magnum est templum, videlicet domus Dei, focus et clibanus Iehovae, nominis Altissimi monumentum, quo se venturum cultoresque suos fortunaturum promisit, locusque congregationis piorum, quem deserere consultum non est. At vero quam magnus fuerit domus Dei abusus inter Iudaeos, et superstitiosa in sanctuario confidentia, de eo abunde testatur clamosa ista de templi gloriatione iteratio, cultu interiori neglecto, qua Prophetarum piorum vitae emendationem urgentium monita eludere docentur profani a falsis Prophetis, superba genti perverſae verba suggerentibus: Templum Iovae, templum Iovae, templum Iovae illi. Ier. VII, 4. Circa hunc locum ingenioſiores, ac opus erat, mihi videntur diverſi interpretes, intimiorem verbis ſenſum, ob trinam ſententiae repetitionem, tribuentes, plurimis, ad tres templi partes, atrium quippe, domum ſanctam, et intimius adytum *d*): aliis, ad tres annuos populi conventus religioſos *e*), ut certam numeri rationem eruerent, ſpectantibus. GLASSIUM rem ſatius tetigiſſe crediderim, hanc repetitionem, ex inductione locorum ſimilium, pro ſola dictionis emphafi, animique vehementioris ſigno habentem *f*): id quod obſtinatis

d) SEB. MÜNSTERYS, VATABLVS, GROTIUS aliique v. Criticos S. in h. l.

e) Chaldaeus interpres, cuius translatio haec habet: Ne confidatis verbis pſeudoprophetarum, qui dicunt: Coram templo Domini vos iſtum colitis: coram templo Domini vos ſacrificatis:

coram templo Domini vos adoratis: tribus vicibus in anno vos comparetis coram ipſo; quomodo fieri poſſit, ut Deus locum hunc cultumque non reſpiciat? conf. GLASSIUM in Philol. ſacra L. III. Tr. I. de Nomine, can. 5.

f) v. Philol. ſacr. cit. loc.

ris animis, altiora et sanctiora non facile cogitantibus, magis conuenire, ego quidem existimo. Alius vero in hoc sermone me urget scrupulus, quo scilicet commodissime referenda sit particula postrema **הֵמָּה** pronomem pluralis numeri, masculini generis, cum **ה** paragogico, non aliter, quam per Latinorum *illi*, vel etiam per neutrum *illa*, exprimienda. Varias enim interpretum coniecturas me magis ambiguum reddunt, quam quod instruant: insuper et translatores in diversas video abire vias, ita, ut quo pressius quidam eorum textum hebraicum sequuntur, tanto fiant obscuriores g). Hinc si dicam, quod res est, neminem sensum dicti significantius expressisse credo, quam LUTHERVM, adverbium loci in germanico, *hie*, et quidem ter positum, adhibentem: *Hie ist des Herrn Tempel, hie u. hie u.* Id quod Lutherum *ἐμφάσεως* gratia, *δεικτικῶς* iuvan-

g) Quidam enim per pluralem **הֵמָּה** *illi*, repetitioni additum, tres templi partes designari aiunt: quidam, hanc voculam pro neutro habentes, ad omnia cultus externi opera referunt, et templum per genitivum reddi volunt: Templi Iehovae sunt *illa*, scil. opera nostra, a Iehovae lege imperata, rel. conf. GLASSIUS c. l. Quid vero si dicam, C. F. WILISCHIVM in Bibliis Parall. Harm. Exegeticis ad hunc locum dilucidius se explicasse, dum particulam **הֵמָּה** in masculino genere refert ad portas templi, in quarum una stare iubetur Ieremia, ad pronuntiandum verbum Domini ad omnes, qui per portas templi introirent, ad adorandum Dominum, v. 2. ita, ut **הֵמָּה** respiciat ad **שַׁעְרֵיהֶם** *portas*, adeoque ex mente

Iudaeorum, Pseudoprophetarum persuasionibus, de cultu suo externo gloriantium, et valde securorum a periculis, sensus hic sit: *Diese Thore sind der Tempel Jehovah, den wird er nicht erwischen lassen, und uns in der Feinde Hände geben.* Vt vero in diiudicandis versionibus lectorem quodammodo adiuvem, earum aliquot, quae mihi ad manus sunt, appono, ex quibus apparet, quomodo verbum substantivum in hebraeo plane omissum, modo per singularem, modo per pluralem, in versionibus fuerit substitutum.

a) Verbum substantivum in singulari:

LXX Interpr. *Nuds uyla, v. u, u, u,*

est.

Latina vulgata: Templum Domini
t. D. t. D. est.

Castel-

iuvando gestum, fecisse, minime cum fraude primigenii textus, recte censet RAITHIVS *b*). At vero hac de templi externi gloriatione, ad quod erecto quasi digito respiciebant, semet ipsos templum Domini esse debere, non cogitabant. Nervosa itaque est gravissimi oratoris Io. CHRYSOSTOMI, ubi huius loci meminit, animadversio, ad sensum Jeremiae gentem suam serio corripientis illustrandum, ita expressa: *ἔχῃ ὁ νεὸς ἀγιάζει, Φησὶ (ὁ προφήτης) τὰς συνήθους· ἀλλ' ἑσυνήθους τῶν νεῶν ἁγίων ποιεῖτι ἰ*.

Turpissimus in primis fuit templi sanctissimi abusus, qui concessu mercatus aliorumque id generis negotiorum, in atrio templi, obtinuerat, cuius ipsi fuerant auctores sacrorum quatuor antistites. Quam templo illatam iniuriam quum Iesus perferre nequiret, et magnanimo actu flagello e funiculis confecto mercatores eiiceret, mensasque foeneratorum everteret, ideoque in ius postulatus, et prodigium edere iussus, quo sibi

Castellionis: Iovae templum I. t. I. r. est.

Italica: Questo è il templo del Signore, il &c.

Gallica: C'est ici le temple de l'Eternel, le &c.

Germ. Vlenbergii: Der Tempel des Herrn &c. ist hic.

b) Verbum substantivum in plurali:

Seb. Münsteri: Templum Domini &c. &c. sunt.

Seb. Schmidii: Templum Iehovae &c. &c. illi (*sunt*).

Anglica: The temple of the Lord &c. &c. are these.

Germanica Pifcatoris: Diese Dinge

gehören zum Tempel des Herren, zum &c. &c.

Hollandica: Des Heeren Tempel &c. &c. zijn dese.

Iudaica Ios. Arthiae: Gods Paläst &c. &c. seynen sie. Iudaeus numerum singularem *הַמִּזְבֵּחַ* per pluralem reddens, sine dubio, Iudaeos in hoc sermone pro subiecto habuisse, censendus est.

b) in Vindiciis versionis Bibl. germ. Lutheri ad h. l. p. 225.

i) Operum ex edit. Frontonis DVCARI in Orat. adv. Iudaeos, Homil. 34. p. m. 395.

fibi talia licere, probaret, responsum dedit, et acumine et gravitate conditum, per allusionem ad templi sanctitatem, quam tuebatur in presenti, de sui ipsius corpore, quod gestabat, in sacrificium pro mundi crimine daturus inquam: *Dissolvite hoc templum, et ego tribus diebus id excitabo.* Io. II. 19. Perperam intelligebant hoc dictum audientes Iudaei, non tam obscuritate dictionis impediti, quam potius pravitate mentis excaecati: nullum enim est dubium, quin Iesus haec verba prolocutus, digito intento, seipsum demonstraverit. Malitiose itaque regerebant: *Quadraginta sex annis constructum est hoc templum, et tu id tribus diebus excitabis?* O quae temeraria te abripit praesumptio! Probo autem si fuissent Iudaei animo, recte monet ad h. l. GROTIUS, in ipso hoc facto miraculum agnovissent, quod homo unus, nullis instructus humanis viribus, tantam turbam, imperio suo, cedere coegisset, sola turpis facti conscientia et divinae irae sensu per-motos. Sana itaque si mente consideretur sermo Iesu, vis argumenti ei inest et magnifica, & verissima, et ad postulati-onem Iudaeorum perquam accommodata. Cum enim, prodigiorum virtute, qualia idemdem postulabant, eos neutiquam meliores atque ad frugem redituros, bene perspiceret, pro praesenti nil concedit, pro futuro autem tale spondet miracu-lum, sui scilicet post mortem, intra triduum, propria virtute restitutionem, maius quippe, quam unquam ab se vidissent, miraculum. Dicto itaque Christi sic satis perspecto lubens superfedeo commemoratione nefastissimorum conviciorum, quibus haec verba sanctissima, Iesu captivo et in mortem tra-dito, malitiosa et sinistra interpretatione, et testes falsi, et pri-mates populi pervicaces, ogganniebant.

b

Alius

Alius templi, vel loci sacri et sanctuarii, abusus erat securitatis ibi reperiundae opinio, si quis se non tutum putaret metueretque vindictam *l*). De asyloꝝ iure hic non multum disputaturus, aliis magnis viris otium mihi facientibus, id modo hac occasione commoneo, Deum sapientissimum, iustum aequae ac misericordem, nunquam locum sanctitatis suae pro asylo constituisse, sed potius civitates, diversis in locis in terra sancta, sitas. Num. XXXV, 6. Ios. XX, 2. Multi quidem sunt in recensendis iis, quae ad asyloꝝ historiam pertinent, rerum Hebraearum scriptores, etiam ex ipsis Iudaeis; in eo tamen, quod ad loca sacra attinet, nemo eorum certi quid definit, et si quid iuris refugii altari Domini tribuere videntur, variis rem cautionibus ita coeꝛcent, ut perquam parum certi remaneat *l*). Quae AINSWORTHUS *Anglus* cum fiducia asserit, ac si, tempore peregrinationis Israelitarum per loca deserta, altare Domini asyli gratiam praestiterit, id magis ille ex loco Exod. XXI, 14. praesumit, quam probat *m*). Nam non de eo quaeritur, quod ex opinione ausuque hominum factum sit, sed quod divina fundetur constitutione. Haec itaque quum desit tempore *Θεογενετίας* inter Israelitas, cum tamen summum Numen curam asyli, in gratiam homicidae, ut a sanguinis vindice tutus esset, tam sollicitate testatam fecerit, hanc ego quidem rationem subesse existimo, quod sanctuarium suum Deus non tam in corporis, quam potius in animi, salutem reservaverit, siquidem serio peccatorum poenitent-

l) Exemplo sunt et Adonia 1. Reg. 1, 51. c. II, 25. et Ioabus, 1. Reg. II, 28-34. quorum tamen uterque spe vitae servandae excidit.

l) Variorum opiniones diligenter

contulit I. O. SELDENVS de I. N. & G. iuxta disciplinam Ebraeorum Lib. IV. c. II.

m) In der Erklärung aus den Engländer. Schriftstellern ad h. l.

nitentibus accessus ad solium gratiae non solum non denegatur, quin potius Deus ipse nobis proponat Iesum Christum *Ἰησοῦν*, per fidem in eius sanguine collocandam, ad demonstrationem iustitiae aequae ac misericordiae suae, ad Rom. III, 25. Si vero ad tempora sequiora deveniamus, asyla in tantum excrevere numerum, ut non solum in eum finem templa fuerint condita, sed et immunitatis ac perfugii privilegium statuis Imperatorum, vexillo Imperatoris in castris, domibus episcoporum, monumentis et sepulcris mortuorum, crucibus erectis, scholis, monasteriis et xenodochiis fuerit attributum ²⁾. Quo vero magis patere coepit perfugiorum occasio, tanto magis etiam irrepit eiusmodi locorum abusus, qui quomodo atque ubi hodieque in scelestissimorum hominum tutelam, inque iuris exercendi remoram, obtineat, experientia loquente, me indice non opus est ^{o)}.

Sed redeo ad propositum, *quo se templo maiorem esse Salvator profitetur*. Omni enim abusu templi remoto, et vel iustissima eius aestimatione posita et intellecta, multis tamen modis maior erat Iesus templo et sanctuario Dei. Excellentia Iesu iamiam ex collatione sui cum templo, re omnino magna et sancta, eminet. Si enim dignitas piorum summa in eo ponitur, ut dicantur *ὡς Θεός*, I. Cor. III, 16, quod spiritus Dei in iis habitet et studium sanctitatis promoveat: tanto superior censenda est dignitas Christi, qui templi sanctitatem non

b 2

solum

²⁾ V. Ios. BINGHAMI Orig. Antiqu. Eccles. Vol. III. Lib. VIII. c. XL §. 2.

^{o)} Perquam laudabile studium IUSTINIANI iustitiae fervantissimi, in

tollendo asylorum abusu, recenset CHR. MATTHIAS in Theatro Hist. in Vita Imperatoris p. m. 757. a. et quatenus ius asyli legatis competat, tangit BVD. DEVS in elementis Philos. pract. c. IV. Sect. V. §. 27. p. 289.

solum aequiparat, sed superat, ideoque templo maior omnino dicendus est. Ille enim est templum sanctitatis perfectissimae, quippe in quo omnis habitabat plenitudo Deitatis *σωματικῶς*, Christo videlicet secundum humanam naturam considerato, Col. II, 9. Ille est dominus templi, quod eius praesentia illustrius reddi debebat. Hanc Messiae excellentiam asseruit R. Moses Gerundensis, inquires:

קדש קדשים הוא המשיח מקודש מבני דוד:

Sanctuarium sanctuariorum est ipse Messias sanctificatus ex filiis David *p*).

Quod reliquum est circa locum, quem quodammodo illustrare institueram, non plane reticendam esse puto variam huius oraculi lectionem, quibusdam codicibus neutrum genus *μᾶλλον*, loco masculini *μᾶλλον*, habentibus. Hac vero diverfitate quum nec sensus dicti, nec verborum structura quidquam detrimenti capiat, neutro scilicet ad *τὸ ἰεγόν*, masculino ad Christum ipsum relato, haec non moror, praeferens tamen cum plurimis codicibus genus masculinum, quod, ut recte putat WOLFIVS, in *Curis Philolog.* ad h. l. Iesus se non templum appellare, sed praerogativam tantum prae eo indicare videatur.

Nervus itaque argumenti ex prioribus deductus et in summam collectus hic est: Si casus necessitatis, ubi vitae vel sanitatis periculum timendum est, tanti est valoris, ut legum positivarum obligationem solvat, quod ex Davidis exemplo colligitur, non sane quid est praevagationis in facto discipulorum

p) conf. GROTIJ annotata ad locum Io. II, 19. in opere *Criticorum sacr.* Tom IV.

lorum, evulsas spicas in manibus confricantium, ut granorum esu famem depellerent. Deinde: Si opera sacerdotum vel maxime laboriosa, et in ipso templo insumta, non incurrit notam profanationis nec templi, nec sabbati, quia ex legis Leviticae constitutione agunt, tanto minus discipulorum leve negotium culpam habet, quum fiat ex lege necessitatis, et me praesente, *qui templo sum longe maior.*

Et hoc est, ad quod mea in primis respicit meditatio, dum VOS, *Viri spectatissimi, Musarumque Wittebergensium curatores,* de templo feliciter restaurato laetari video. Templum excitatis, Deo adiutore, quod olim, ex more seculi, *in honorem omnium sanctorum* exstructum fuisse antiqua testatur denominatione q). Etiam si vero ista aliquid superstitionis oleat, nos

b 3

tamen

q) Antiquissimum fuisse morem templi insignire sanctorum nominibus, observant omnes antiquitatum ecclesiasticorum: id vero factum esse non ad cultum martyrum, sed ad memoriam eorum inter vivos conservandam, BINGHAMVS monet in Orig. Vol. III. L. VIII. c. IX § 9. Idem quoque solide demonstravit, quem fautoris nomine compellere, honori mihi duco, E. F. WERNSDORFVS in Progr. nuper edito, de historia templi Constantiniani, quod sub titulo *magistri sive universitatis* innouit. In quantum autem hic mos degenerarit, docet sequiorum temporum consuetudo, memoris festum veritatis in cultum et invocationem eorum conversis. Disertis hoc verbis aditruit IYDOCVS CLICHTOVVS in Elucidario Ecclesiastico, ad hymnum de Omnibus Sanctis: Christe

redemptor omnium &c. expositionis ergo haec subiungens: In eo (hymno) ad omnes sanctorum ordines dirigitur oratio: utpote ad Deum, sacrosanctum Dei matrem, angelicos spiritus, sanctos prophetas, apostolos, martyres, confessores et virgines: ut a nobis hostium nostrorum propellant ferociam atque molestiam, aeternique regni confortium nobis indulgeant, et suae gloriae participationem. Edit. Paris. de anno 1558. fol. 72. b. De origine Festi OO. Sanct. IO. AND. QVNSTEDIVS in antiquit. bibl. et ecclesiast. haec refert. GREGORIUS Papa anno Christi 835 festum omnium sanctorum die I. Novembr. celebrandum instituit, ut, si quid in iis colentis omisium per totum anni spatium fuisset, hoc die simul compensaretur.

tamen meliora edocsi etiam hanc appellationem ad meliorem sensum revocamus.

Sit itaque aedes restituta et noviter exornata adhuc templum omnium sanctorum, non tamen ad cultum demortuorum, qui, vere sancti, cultum respuunt, sed in usum atque piam institutionem sanctorum viam vocationis adhuc decurrentium ⁷⁾. Procul sint ab iis, qui hic conventuri sunt, profani, vel, si tales quidam sacra limina accedant, faxit Deus, ut verbi auditi virtute percussi emendatioris et sancti recedant. Ille vero, cui hoc templum iam inde, ex quo lux veritatis purior exorta est, sacrum fuit, est, quem nunc conspeximus *ε̅ μ̅ε̅ζ̅ον̅ τ̅ε̅ ι̅ε̅γ̅ε̅*, maior templo et omnium sanctorum Sanctissimus. Is redeat ad hoc suum templum, ac praesentia sua illud illustret, nominisque sui memoriam hic perpetuam esse iubeat.

Et quum non fieri possit, quin Vobis, et inter laetitia, tristis, ante decem abhinc annos, factae huius aedis exustionis subeat recordatio, versu hoc memoriali signata:

**AEDES INIECTO PROH CORRUIT IGNE
MALIGNO:**

tanto nunc studiosiores DEI RESTITUTORIS celebretis gloriam, pari ratione memoriae mandandam sempiternae, his verbis:

**AEDES IN CINERES MISERE CONLAPSA
REVIXIT.**

Iustif-

⁷⁾ Hoc sensu in sacro codice saepe Eph. I, 15. c. III, 8. 18. c. VI, 18. Phil. sit mentio *omnium sanctorum*, vide his I, 1. c. IV, 21. 22. Col. I, 4. ad Philem. ad Rom. XVI, 15. 2. Cor. I, 1. c. XIII, 12. v. 5. ad Hebr. XIII, 24.

Iustissimas quoque referre decet gratius *Celssimo* Principi, *FRIDERICO AVGVSTO*, Patriae Patri Indulgentissimo, quod decretum *PATRIS* Desideratissimi, ut et *PATRI* terrarum saxonicarum *Vigilantissimi*, antehac *Administratoris*, voluntate *SVA* munifica exsequi, et colophonem addere voluerit.

Certe scio, nunquam *VOBIS*, *Viri Academiae Spectatissimi*, nec et posteris, excisuram esse memoriam illius diei, quo mitissimus *PRINCEPS*, quum anno praeterito *IPSI* fidem ac obedientiam spondidissetis, hoc templum *SVA*, et, quos secum habebat, *Celssimorum* atque *Illustrium Comitum* praesentia honestate, pronissimamque voluntatem testari placuit. Gratiam hanc omnem, quam verbis modo enarrare penes nos est, rependat summus rerum arbiter omni prosperitatis genere, regiminis felicitate, vitaeque cum *Severissima* *CONGVGE* iucunditate et longaeuitate. *MATREM* quoque *Electoris Augustissimam* bonis cumulet amplissimis, *Prolemque* *EIVS* nominis gloria augeat et coronet.

Nunc vero mea ad finem decurrens meditatio, *TE*, *Vir* Magnifice summeque *Venerabilis WEICKHMANNE*, in primis salutat, quippe qui aedi feliciter restauratae, ex divina providentia, praepositus es sacrorum hic faciendorum antistes et director. Abs re non aberrarem, si, dignitate ecclesiastica cum politica collata, *TE* *Maiorem Domus* nuncupem: veritus autem, ne laederem *TVAM* modestiam, cuius *TE* omnes norunt studiosissimum, ea compellatione abstineo, rem Domino templi sui committens, qui omnem, in regno coelesti se minimum reputantem, maiorem ipso *Joanne Baptista* declarat. Redi itaque ad hoc templum *TVAE* curae creditum sueta,
post

post diuturnum silentium, facundia, ad libere faciendum verba in declarando Evangelii mysterio, Teque ex utraque cathedra per multos adhuc annos, et iuventuti academicae, et reliquo coetui sacro, praesta doctorem exoptatissimum. Toti etiam Vniversitati literariae, singulisque eius Ordinibus, Theologorum, Ictorum, Medicorum, et Philosophorum summum Numen prospiciat, eosque tueatur et amplifcet: rem etiam civitatis publicam dirigat, domos dirutas erigat, inque florem pristinum omnia restituar, et post calamitares immiffas suam *Vobis* praestet GRATIAM omni expectatione MAIOREM, sigilloque munitam *s*): יהוה שׂמח

s) Hefek. XLVIII, 35.

Pon Ye 3188

40

ULB Halle 3
002 108 143

TA → OL

m. s

15.

DE
EO QVI MAIOR EST TEMPLO

AD MATTH. XII, COMM. 6.
SCHEDIASMA EPISTOLICVM

AD
VIRVM MAGNIFICVM AC SVMME
REVERENDVM

IOACHIMVM SAMVELEM
WEICKHMANNVM

S. THEOL. D. EIVSQUE PROFESS. PVBL. IN ACADEMIA
VITEMBERGENSI
SENATVS ECCLESIASTICI ASSESSOREM AEDIQVE ACADEMICAE
OMNIVM SANCTORVM DICTAE

PRAEPOSITVM

QVO PRAEMISSO
TOTI INCLVTAE VNIVERSITATI
INTER ACTVS

OB
CONSECRATIONEM AEDIS ACADEMICAE RESTAVRATAE
SOLEMNES

A. D. VI. AVG. MDCCLXX.

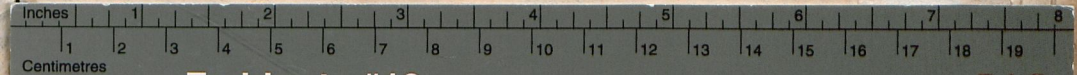
QVAECVNQVE FAVSTA PRCATVR

ADAMVS GRENZ

A. M. ET AD AED. B. VIRG. QVAE DRESDAE EST
ECCLESIASTES.

DRESDAE,

LITTERIS HARPETERIANIS.

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

